

HEROVERING VAN COEVORDEN IN 1672.

Door: Joop van Campen en Klaas Bijsterveld

Coevorden viel in het rampjaar 1672 in handen van de Munsterse troepen. Verscheidene inwoners verlieten de vestingplaats omdat ze overlast vreesden van het krijgsvolk. Onder hen bevond zich Meindert van der Thijnen, koster en schoolmeester van beroep. Hij was kort daarvoor door de bezetter ontslagen, maar mocht er wel blijven wonen. In de nacht van 4 september verliet hij met vrouw en kind Coevorden met achterlating van zijn huisraad. Hij was geïnteresseerd in de versterkingskunst en had een plan ontwikkeld om de vesting bij verrassing te heroveren. Hij arriveerde op 6 september te Groningen. Het lukte hem pas op 7 oktober tot luitenant-generaal Karel Rabenhaupt Baron van Sucha door te dringen. Rabenhaupt zag aanvankelijk problemen, maar van der Thijnen wist hem na een aantal gesprekken te overtuigen van zijn aanvalsplan. Coevorden was voor het noordoostelijke deel van de Republiek de wapenplaats en het centrum van de vijandelijke ondernemingen.

Samenstelling legermacht.

Op 26 december 1672 verliet een legermacht, bestaande uit circa 400 man te voet, 5 compagnieën te paard en 3 compagnieën dragonders de stad. Onder deze troepen bevonden zich vele vrijwilligers, edellieden, burgers en studenten uit Groningen. Daarna werden alle poorten te Groningen gesloten om te voorkomen, dat verklikkers de bezetters in Coevorden zouden inlichten.

Het opperbevel van de aanvalsmacht lag in handen van de ervaren luitenant-kolonel Frederik van Eybergen van het regiment van Coenraad Christoffel Graaf van Königsmark, dat in Staatse dienst was van 1672 tot 1678.

Van het eerste eskadron onder het commando van dito overste-luitenant Frederik van Eybergen had de avantgarde bewapend met halve lansen de taak om de biesbrug over te brengen en de eerste attaque op zijn post te doen. Andere militaire aanvoerders waren:

1. kapitein Barthold Coenders, van het regiment van Zijne Excellentie Karel Rabenhaupt Baron van Sucha
2. kapitein-luitenant [Hakkijn of Hackyn] van dito Excellentie
3. kapitein-luitenant Anthonie Tack van het regiment van Zijne Excellentie Graaf van Königsmark
4. kapitein George Willem van Bullo [Bulow of Bulau], idem
5. kapitein Theobald Seer [Schree of Seher], idem
6. kapitein George Andreas Compensky [Kempenzki], idem
7. kapitein Arent Diderik Mestack [Mitstaecken], idem

Van het 2^e eskadron onder commando van de overste wachtmeester Johan Wyler had de avantgarde de taak om de biesbrug over te brengen en de eerste aanval op die post te doen. Andere militaire aanvoerders waren:

1. kapitein Godefroy Bachman van het regiment van kolonel Watzo van Burmania
2. kapitein Coert Fegesack [Vegesack] van het regiment van Zijne Excellentie Graaf van Königsmark
3. kapitein Carel Gustav Kloot [Cloot], idem
4. kapitein Jacob Philip Rosemeyer, idem
5. kapitein Timan Grus [Gruys] van het regiment van kolonel Andolf Clant
6. kapitein Steven Clinck [Clinge] van het regiment van kolonel Wigbolt Broersema

Het 3^e eskadron werd gecommandeerd door majoor Johan Sickinga [Sickinghe], die naast zijn 3 broeders voor Coevorden van de paarden afstegen om mede te stormen, hiervan had de avantgarde de taak om de biesbrug over te brengen en de eerste attaque te doen. Andere militaire aanvoerders waren:

1. kapitein Hendrick Losekoot [Losecaet] van het regiment van kolonel Wigbolt Brursema [Broersema]
2. kapitein Rosiers van het regiment van Hendrick Casimir II, vorst van Nassau, stadhouder en kapitein-generaal van Friesland en Groningen
3. kapitein Rutger [Rotger] Wichers van het regiment van kolonel Wigbolt Broersema
4. kapitein Brackman [mogelijk Nicolaes Bratman] van het regiment van kolonel Frederik Vaniani [Fagnani]
5. kapitein Gerhard Keller van het regiment van kolonel Assuerus van den Boetzelaer Heer van Leeuwen
6. kapitein Philips Fleisser [Fleischer] van het regiment van kolonel Willem van Polens [Polentz]

Overlopers hadden echter de Munsterse bezetters gewaarschuwd dat een mogelijke aanval op handen was. Deze overlopers waren vroeger in Munsterse dienst geweest, maar waren nadat ze krijgsgevangen waren genomen te Groningen in Staatse dienst getreden, waren dus nu opnieuw overgelopen. De bezetters van Coevorden waren twee dagen en nachten in het geweer geweest zonder de vijand te zien opdagen. Hun aandacht verslapte.

De eerste avond kwamen zij niet verder dan 2 uur gaans van Groningen. De volgende dag de 28ste naderden zij tot op 4 uur Coevorden. De ruitery werd vooruit gezonden om alle passen te bezetten, opdat niemand hun komst bekend zou kunnen maken. Tevens werd een vijandelijke trompetter gevangen genomen.

De 29ste kwamen zij te Dalen aan, waar ze vernamen dat de bezetters al op de hoogte waren gebracht van hun komst. De bezetters waren op de wallen in “postuur van tegenweer” gesteld. Ook hoorden enigen de alarmtrom daarbinnen roeren.

Krijgsberaad.

Het was te Erm, een buurtschap onder de gemeente Sleen, ruim 2 uren gaans van Coevorden dat er op de avond van de 29ste krijgsberaad werd gehouden. Luitenant-kolonel Frederik van Eybergen verzamelde zijn officieren en van der Thijnen ontvouwde zijn plan van aanval met zijn kaart van Coevorden op tafel. Van Eybergen hield daarna een korte toespraak vol vaderlandsliefde en ze baden voor hulp der Voorzienigheid. Men sprak herkenningssleuzen af. Aan de officieren werd het wachtwoord “Holland” gegeven, terwijl voor het veldgeschrei werd aangenomen het bemoedigende “God met ons”.

Meindert van der Thijnen gaf nauwkeurige informatie over de verdediging. De grachten zijn vast bevroren; planken en drie biesbruggen, waaraan hij zelf had gewerkt, waren in het diepste geheim in gereedheid gebracht en beproefd, om de ijsbijten over te trekken, die door de vijand in de grachten werden opengehouden.

Aanvalsplan.

Kapitein Barthold Coenders werd aangewezen tegen het bastion Gelderland de biesbrug over te brengen en op dit bastion, gelijk ook op het Kasteel, zijn attaque te doen en het eerste eskadron aan te voeren.

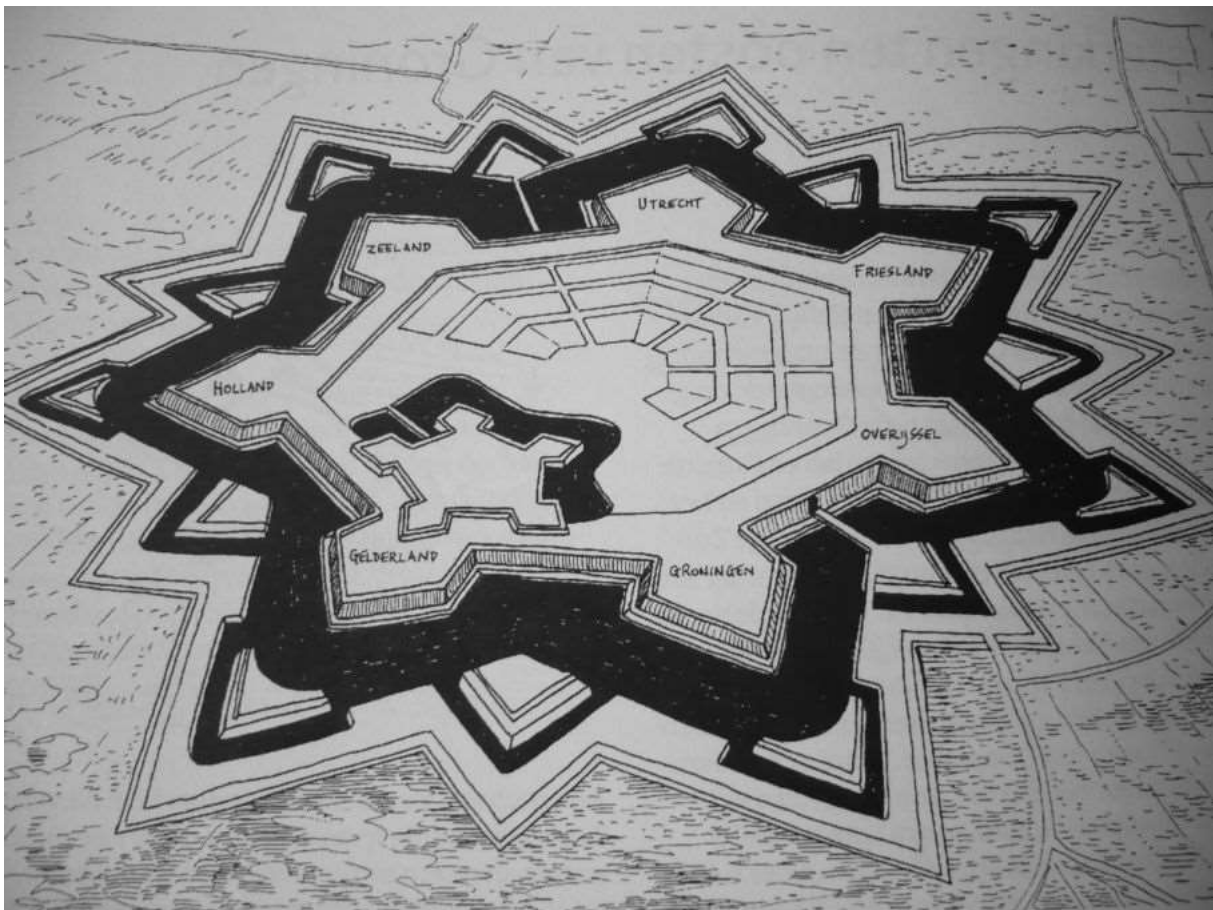
Kapitein Godefroy Bachman, die de avantgarde van het 2^e eskadron had, werd aangewezen de courtine tussen het bastion Holland en het bastion Zeeland zijn biesbrug over te brengen en aldaar de attaque op de sorteil te doen.

Kapitein Hendrick Losecaet, die het 3^e eskadron aanvoerde, werd aangewezen de courtine tussen het bastion Friesland en het bastion Overijssel om daar tegen zijn biesbrug over te brengen en op de sorteil aldaar de attaque te doen.

Nadat de orders aldaar waren uitgedeeld, werd het veldgeschrei en het wachtwoord gegeven. Ook werd geordonneerd dat ieder een strowisjen op zijn hoed zou nemen en bovendien aan de officieren gerecommandeerd hun eerplicht en reputatie boven hun leven te stellen, de soldaten door hen in het bijzonder ieder in zijn troep zodanig aan te moedigen, dat niemand mocht komen aan zijn devoir te mankeren bij lijf- en levensstraf, en dat een ieder naar zijn kwaliteit in geval van een overwinning een aanzienlijke recompense van de Staat zou genieten en tevens promotie te verwachten had.

Hierop werden uitgedeeld de medegevoerde ijssporen om des te gemakkelijker het gladde ijs te passeren, en iedere voortroep van de eskadrons kreeg 10 grote bijlen om de palissaden aan het contrescarp om te hakken en 2 breekijsers nevens 3 grenadiers en 12 man, bewapend met saphanen, door een luitenant gecommandeerd.

's Nachts omtrent 2 uur werd gecommandeerd te marcheren, toen het zeer begon te dooien, zodat men tot aan de enkels toe in het water ging.

De aanval en herovering van Coevorden.

In de ochtendschemering van de 30ste december koos van der Thijnen voor de contrescarp van de vesting in dikke mist het juiste punt voor de aanval. Het krijgsvolk sleepte de biesbruggen aan; eerst toen ontdekte de vijand onraad en begon het vuren van de wallen, uit musket en kanon.

Op drie plaatsen werd de stad aangetast.

De voornaamste aanval door van Eybergen zelf geleid, was gericht tegen het kasteel en het bastion Gelderland. Van der Thijnen was opzichter over de biesbruggen.

De tweede aanval, waarbij de sergeant-majoor Johan Wyler de aanvoerder was, richtte zich tegen het bastion Holland.

De sergeant-majoor Johan Sickinghe [cavalerie regiment George Frederik Graaf van Nassau] tastte met een derde groep het bastion Overijssel aan.

Nadat de dichtgevroren voorgracht was overgetrokken en in de palissaden van de bedekte weg met bijlen openingen waren gemaakt en men op deze wijze een weg naar de hoofdgracht had gebaad, werden de biesbruggen over de ijsbijten gelegd.

Dit geschiedde met grote moeite en levensgevaar, deels door het schieten van de vijand, deels doordat de onderdelen van de biesbruggen losraakten. Onder het vuur van de vijand kroop van der Thijnen over het ijs en wist de drijvende biesvakken naar zich toe te halen en weer aan elkaar vast te maken. Verderop sprong kapitein Hendrik Losecaet in het ijskoude water en hield de biesbrug met beide handen aaneen.

De bevelhebbers spoorden hun soldaten aan om snel over de biesbruggen te lopen naar de onderwal. Toen hier voldoende militairen post hadden gevat, werd de doornhaag aan de teen van de hoofdwal doorgehakt en onder aanvoering van van der Thijnen werd de wal beklommen en de kruin van de borstwering bereikt. De vijand op de wal trok zich al schietende terug, achtervolgd door kapitein Barthold Coenders, die even later de Munsterse commandant Jan de Mooy als een van de eersten de heldendood deed sterven.

Een Hollandse tamboer, die ongemerkt over de wal tot in de stad was gekomen, sloeg de Prinsen mars en dit bracht schrik teweeg onder de bezetters.

Ondertussen bemachtigde luitenant-kolonel van Eybergen het kasteel. Sergeant-majoor Wyler, vooraf gegaan in de strijd door luitenant Rengers en de vaandrig Munters, had inmiddels ook het bastion Holland gewonnen en maakte ruim baan in de straten.

Genoemde sergeant-majoor had het nodige te stellen met de Bijlmantjes of Polaken [Poolse joden], die hij onder zijn troepen had. Gedurende de belegering van Groningen was er een korps Polaken in de stad gekomen, gewapend met een bijzonder soort bijlen, vandaar die naam. Ziende dat het zo heet van de rooster ging, waren ze met moeite tegen de hoofdwal op te krijgen. Maar toen ze zagen dat een goede buit aan hen dreigde voorbij te gaan, vielen ze eindelijk dapper aan en hakkende en houwende alles wat hen voor de voeten kwam neder. Eenmaal in de stad aangekomen, sloegen ze aan het plunderen.

Maar de zwaarste strijd kreeg sergeant-majoor Johan Sickinge te verduren, want het punt van zijn aanval was het verst afgelegen. Hij kwam daardoor later aan en vond de vijand op zijn hoede en deze wisten met een kanonschot zes dragers van de biesbrug uit te schakelen. Maar de aanvallers weerden zich dapper. Aan de ruitery was verlof gegeven dat ieder, die aan de bestorming van het bastion Overijssel deel zou willen nemen, van zijn paard mocht stijgen en te voet verder strijden. De aanval op dit punt was versterkt door een aantal vastberaden mannen, die vrijwillig hun leven waagden voor de eer een kloeke daad te bedrijven. Onder hen bevonden zich drie broers van de aanvoerder, namelijk Roelof Sickinghe, lid van de Staten-Generaal, die vrijwillig deze tocht bijwoonde, voorts de ritmeester Hendrik Sickinghe en de cornet Feye Sickinghe, beiden uit het cavalerie regiment van kolonel George Frederik Graaf van Nassau. De nodige onverschrokkenheid was nodig om bij deze aanval onder het schieten van de vijand, de biesbrug over te brengen en het bolwerk te beklimmen. Dit gelukte uiteindelijk, maar ten koste van vele gesneuvelden en gekwetsten.

In het bastion Overijssel was het aantal verdedigers toegenomen door diegenen, die van de twee andere reeds veroverde bolwerken waren toegesnel. Vinnig werd hier van man tot man gestreden.

De sergeant-majoor Johan Sickinghe was samen met luitenant Jan Rutger van der Camp, die de voorhoede aanvoerde, als eerste boven gekomen, en stak met eigen hand een konstabel neer, die op het punt stond een kanon af te vuren. Eindelijk kregen de aanvallers lucht. Van

der Thijnen, die alles goed in de gaten had, maakte overste Frederik van Eybergen erop attent, dat sergeant-majoor Hendrik Sickinghe nog in gevecht was en deze ging met 40 man naar het bastion Overijssel. De vijanden, die merkten dat ze van achteren werden aangetast, wierpen de wapens neder en gaven zich over. Bij de bestorming van het bastion Overijssel werden de meeste verliezen geleden.

Ondertussen was kapitein Steven Clinge naar de Friesche poort getrokken en had deze weten te openen. Nu rende de Staatse ruitelij onder het blazen van het Wilhelmus van Nassouwe de stad binnen.

Het nog over gebleven gedeelte van de bezetters, dat zich op de markt tot tegenweer vaardig maakte, wierp het geweer neder en de overmeestering van Coevorden, dat destijds voor een volmaakte vesting werd gehouden, was in de tijd van één uur volbracht.

Het aantal krijgsgevangenen bedroeg 600, ongeveer 200 waren door de Bentheimer poort ontkomen. Het aantal gesneuvelden aan Munsterse zijde was circa 150, waaronder de commandant Jan de Mooy, overste-luitenant Huis [Heus] en nog een aantal officieren.

De aanvallers telden “slechts” 55 doden, waaronder kapitein Coert Fegesack, kapitein-luitenant Hakkijn, maar er waren vele gekwetsten, zoals kapitein Jacob Philips Rosemeyer.

Van der Thijnen had het vaderland een grote dienst bewezen, die niet onbeloond bleef. Maar in het volgende rijmpje uit die tijd missen we toch zijn naam:

“Door Rabenhaupt sijn wijsen raet,
En door Eybergens helden daet,
Vier Sickinghes van grooten moet,
Cling’, Losecaet en Gruys te voet,
Hebben Coeverd’ met cleine magt,
Dapper in een uur vercragt,
Hetwelk de Bisschop dapper spiet,
En Groningen op ’t hoogst verblid”.

Naschrift.

Rabenhaupt werd benoemd tot Drost van Drente en Gouverneur van Coevorden. Tot aan zijn dood op 12-08-1675 bekleedde hij deze functies. Zijn lijk werd in de grafkelder van de kerk te Coevorden bijgezet.

Luitenant-kolonel Frederik van Eijbergen werd in 1675 benoemd tot commandeur van de vesting Coevorden.

Meijndert van der Thijnen werd spoedig daarna aangesteld als sergeant-majoor, maar deze functie vond hij te zwaar. Ook een acte als kapitein wees hij van de hand. Wel aanvaardde hij de functie van commies van 's lands magazijn. Op 21-02-1675 werd hij tevens stadsontvanger. Hij overleed op 17-02-1707.

Wat er buit werd gemaakt.

De artillerie die wel 6 tonnen goud waard was

De commandant, een overste-luitenant en 33 hoofdofficieren

35 vaandels

12 standaarden

1 keteltrom

Ontelbare bommen

50 last rogge en een grote hoeveelheid mout, zout, spek, Rijnse wijn en vele andere levensmiddelen

26 mortieren

18 geprepareerde petarden, musketten en ontelbare bandeliers

34 stukken metalen kanonnen in het magazijn

Verscheidene koperen brouwketels

100.000 pond pulver

1.000 hemden

800 paar schoenen en meer andere provisie

Krijgsgevangenen.

Lijst der Munsterse gevangenen, heren geestelijken en officieren te Coevorden in 1672.

Van des gewesenen oversten Hauwels regiment:

Overste luitenant Masinie. Is gerançoeneert.

Overste wachtmeester Plettenberg

Kapitein Voetz

Kapitein Reinard

Kapitein van Aick

Kapitein Holthuisen, gerançoeneert

Kapitein Plunius, gerançoeneert

Kapitein Duscheren, gerançoeneert

Kapitein Bielltz, gerançoeneert

Luitenant Masmeyer

Luitenant Seiefers

Luitenant Marting

Luitenant Herpeling

Luitenant Masmeyer, reform.

Luitenant Sudland, genoemd Hamelton, gerançoeneert

Vaandrig von der Gracht

Vaandrig Duplan

Vaandrig Stockman

Vaandrig van Eltzbach
Vaandrig Balliscourt
Vaandrig Ophoven
Vaandrig Welderen
Adjutant Johannes Hackinus

Een particuliere Esquadron:

Overste-luitenant Leemput, is op cautien losgelaten
Kapitein Ravenkop
Kapitein Gerven
Kapitein Tronhoven
Kapitein Fierlandt, is gerançoeneert
Kapitein Leemput
Luitenant Diesse
Luitenant de Beest
Luitenant de Bois
Luitenant Rolingwert
Luitenant Fabre, is gerançoeneert
Vaandrig von Decreus
Vaandrig Greve
Vaandrig Lamm
Vaandrig von Deberg
Vaandrig Dieckers
Vaandrig von Hayen

Van den oversten Burck Graef:

Kapitein Matell, is gerançoeneert
Luitenant Heyman

Van den oversten-luitenant Huis, zo zelf dood gebleven:

Kapitein Cock
Luitenant Callie
Vaandrig Melard
Vaandrig Grandian
Vaandrig Cade

Kapitein-luitenant van de overste Moy, gerançoeneert
Luitenant Jacob Schreibers van de oversten wachtmeester Höffel

Paters

Henricus Danckert
Jacobus Flade
Bernardus Mahler

Verklarende woordenlijst.

avantgarde - voorhoede.
bandelier - een dwars over de schouder gedragen riem waaraan een aantal houten of metalen kruitmaatjes waren gehecht; later werd aan de bandelier de patroontas gedragen.
bastion - een vijfhoekige aarden of stenen uitbouw van een verdedigingswerk.

cautien	- borgtocht.
contrescarp	- talud aan de buitenzijde van de gracht, al dan niet met een muur bekleed.
courtine	- hoofdwal, die twee bolwerken of bastions verbindt.
devoir	- plicht.
grenadier	- soldaat, die geoefend is in het werpen van handgranaten. Bij bestormingen gingen ze voorop.
ijsbijten	- wakken in het ijs.
palissade	- hindernis of afsluiting gevormd door een rij aangepunte palen, ook wel stormpalen genoemd.
petard	- is een oorlogstuig, bestemd om een bres te maken in een poort, muur of palissade. Oorspronkelijk een soort metalen mortier met een ontstekingsgat in de bodem, die met buskruit geladen en op een plank geschroefd aan b.v. een poort gehangen werd en d.m.v. een lont afgevuurd. Later meestal een met buskruit gevulde houten doos.
pulver	- buskruit.
rantsoen	- bedrag waarmee vroeger een gevangene werd losgekocht.
rantsoeneeren	- tegen losgeld vrijkopen.
recompense	- beloning.
snaphaan	- geweer dat afging door het overhalen van een haan op een vuursteen.
sorteil/sortie	- uitvalspoort van een vesting.
strowisjen	- stro(otje) op de hoed als herkenning.

Geraadpleegde literatuur.

Waerachtigh verhael van 't gepasseerde ontrent de verovering der stercke Vestingh COEVORDEN; Stormender handt herwonnen by de Militie van den Staet der Vereenighde Nederlanden. Den 20 December ouden stijl 1672.

In 's Gravenhage. By Hermanus Gael, Boeckverkooper 1673.

Bibliografische referentie: Knuttel 10696.

Koninklijke Bibliotheek.

Vervolgh van de Voornaemste Voorvallen na de Belegeringe der Stadt Groningen:

Besonderlijck in 't veroveren van BELLINGWOLDERSCHANS, ende de Wijdtberoemde Fortresse KOEVORDEN.

Tot Groningen, by Dominicus Lens, Boeckdrucker en Verkooper in de kromme Elleboogh / in d' Olde Sint Jacob. MDCLXXIII.

Bibliografische referentie: Knuttel 10697.

Koninklijke Bibliotheek.

Lyste, van de Ammunitie van Oorloge, midtsgaders Munsterste Gevangen, Soo als de selve nae het innemen op den 20/30 December 1672. gevonden zijn binnen COEVERDEN.

In 's Gravenhage. By Jacobus Scheltus, Drucker van de Hoogh Mogende Heere Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, woonende op het Binnen-Hoff. Anno 1673.

Bibliografische referentie: Knuttel 10699.

Koninklijke Bibliotheek.

Afbeelding / en kort Verhaal / Hoedanigh de Sterkte KOEVERDEN, Door het Guarnisoen van *Groningen*, stormenderhandt is ingenomen. Den 30 December, 1672.

t' Amsterdam, By Markus Doornik, op de Middeldam, 1673.

Groninger Archieven, toegang 817, inv. nr. 10272.

Neërlands Heldendaden te Land, van de vroegste tijden af tot in onze dagen, door J. Bosscha, hoogleeraar aan de militaire akademie te Breda, Tweede Deel. Leeuwarden, G.T.N. Suringar, MDCCCXXXVIII.

Meindert van der Thijnen.
Drentsche Volksalmanak 1837.
Groninger Archieven, toegang 1766, inventarisnummer 32/1837.

Woordenboek der Nederlandsche Taal [WNT].
Dit woordenboek werd samengesteld in de periode 1851-1998.
Leiden, november 1999.
Prof. dr. P.G. J. van Sterkenburg.
Directeur van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie.

Aanbevolen literatuur.

Terminologie Verdedigingswerken.
Een herziene en uitgebreide bewerking van vestingbouwkundige termen van A.H. Mohr, 1983. Uitgave van de Stichting Menno van Coehoorn, 2^e druk 2004.